

ՆԱԴԱՐՅԱՆ ԽՈՐՆՐԴԱՆԻՇԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մինչև օրս, մեծ հանելուկ է հանդիսանում կեռախաչի /սվասարիկա/ իմաստը, ինչպես անմահության, արևի, կյանքի և իմաստության խորհրդանիշ: Նման պատկեր է կրում իր մարմնի վրա մեդուզան /Aurelia insulinda/:

Սվասարիկան (իմաստաբան.) կազմված է երկու արմատներից **ՍՈՒ-** լավ, բարի և **ԱՍՏԻ** - կյանք, գոյություն: Նայերենում **ԱՍՏ** հանդիպում է մի շարք համընդհանուր նշանակություն ունեցող բառերում, օրինակ՝ **ԱՍՏՎԱԾ** - փվող, կյանք ծնող, **ԱՍՏՂ** - **ԱՍՏ** և **ՏՂԱ**, **ԱՍԵՂԾԵԼ**, **ԱՍՏԻՃԱՆ**, **ԻՄԱՍՏ**, **ԻՄԱՍՏՈՒՆ**, **ԻՄԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ**:

Բիրլիան հայերեն թարգմանվում է՝ **ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆԸ**: Սվասարիկա - իր կեռ ծայրերով ուղղանկյան մեջ շրջափակված խաչ է, եզակիներից մեկն է՝ վաղ զարդանկարների մոտիվներով, որոնք հանդիպում են Եվրոպայի, Ասիայի /այդ թվում Ննդկաստանը/, հազվադեպ՝ Աֆրիկայի և Ամերիկայի հնագույն մշակույթի արվեստի սրելոճագործություններում: Կեռախաչը պատկերված է միջնադարյան մշակույթի բազմաթիվ հուշարձաններում: Նայաստանում նույնպես հանդիպում են կեռախաչեր, հարկապես՝ փարբեր փիպերի և ձևերի՝ ժայռային և գորգային նկարները (Ա. Մարտիրոսյան, Ս. Պետրոսյան, Մ. Ղազարյան): Եթե քննարկենք կեռախաչը համաչափության փեսանկյունից (հուն. symmetria), ապա այն իր մեջ ընդգրկում 4-րդ կարգի աքսիոնոմետրիայի համաչափությունները:

Նագույն առասպելաբանությունում, կեռախաչի պատկերումը եռանկյան մեջ իմաստավորվում է, ինչպես փիեզերական ներդաշնակության խորհրդանիշ: Ներդաշնակություն /հարմոնիա/ (հուն. harmonia - կապ, կուռ կառուցվածություն) նշանակում է, ամբողջի և մասերի համաչափություն, առարկայի փարբեր բաղադրամասերի միավորումը մեկ ընդհանուր ամբողջության մեջ (ՍՄՆ, հ. 6, էջ 128): Նայերենում կա հասկացություն՝ **ՆԱՄԱԿԱՐԳ** (հուն. systema ամբողջը, կազմված է մասերից, միացություն է հիմնված **ՔԱՐ** /ԿԱՐ/ արմատի վրա, որն անմիջականորեն վերաբերվում է ներդաշնակությանը: **ՆԱՄԱԿԱՐԳ** հասկացությունը նշանակում է համընդհանուր համաձայնություն, համընդհանուր կարգ ու կանոն:

Մենք գրնում ենք, որ **ՆԱՄԱԿԱՐԳ** հասկացությունը համարվում է ելքային, որն առաջացել է **ՆԱՐՄՈՆԻԱ** /**ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ**, **ՆԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ**, անգլ. HARMONY, ռուս. ГАРМОНИЯ/ հասկացությունից: Նայերենում **ՆԱՐ** արմատով ունենք **ՆԱՐՄԱՐ**, **ՆԱՐԿ**, մակարդակ, աստիճան, **ՆԱՐԱԶԱՏ** (բարեկամ), **ՆԱՐԹ** որոնք իրենց մեջ պարունակում են **ՔԱՐ** հասկացությունը, համեմատենք ռուսերեն՝ гарем-հարեմ, гармония, гармошка-հարմոն և ուրիշ.:

Քանի որ մեդուզան (aurelia) իր վրա կրում է պատկեր, որը նման է կեռախաչին, իսկ արան իր հերթին նշանակում է ոսկի (լատ. aurum), ապա կարող ենք ենթադրել, որ կեռախաչը հանդիսանում է նաև ոսկու խորհրդանիշ: Այրում-ը եռավալենար ոսկու քիմիական միացությունն է: Ոսկյա իրեր գրնվել են Ք. Ա. 5-4 հազարամյակներում: **Այրում** (հայերեն՝ այրել, վառել) - Նայաստանի հնագույն քաղաքի անվանումն է: Ննադարում ոսկին պատկերում էին արևի հեղ միասին, լույսի ճառագայթներով, շրջանաձև, որի կենտրոնում կեպ էր:

Նին հունական դիցաբանության մեջ արևի աստվածը **Նելիոսն** էր / ռուս. Гелиос/: Helios - հուն. Արեգակ, Helikon - Պարոյր, HEL (:l, ;ln;) հայերեն նշանակում է բարձրացում, դուրս գալ,

ելք, (^4He): Պարբերական աղյուսակի չորրորդ համարի փակ գտնվում է Նեյումը (helium) - միատոմանի իներտ գազ է, օժտված հրաշալի հատկանիշներով:

Արեգակ մոլորակի պարունակությունը /բաղադրություն/ հիմնականում կազմում են հելումի և ջրածինի էլեմենտները /առաջինը՝ պարբերական աղյուսակում/: Մեր նախնիները Արեգակը պարկերացնում էին 1 և 4 թվանշանների մոդելային «համակեցության» օգնությամբ: Կեռախաչը, որպես համընդհանուր անմահության խորհրդանիշ /անմիջական կապ ունի 4 թվանշանի հետ/, մոդելավորում է հավերժական շարժումը: Եվ դա բավականին հասկանալի է: Արեգակի վրա կարարվող գործընթացների արդյունքում, այսինքն՝ ջերմամիջուկային ռեակցիաները /հիմնականում՝ ջրածնի և հելում էլեմենտները/ անընդհատ էներգիա են արտադրում, ապահովելով «հավերժական շարժումը»: Նամաձայն Երկրի պարբերական-հավասարաբար մոդելի, չի բացառվում ջերմամիջուկային սինթեզի հոսքի հնարավորությունը դեպի Երկրի միջուկի «սաղմը» և յուլենիլ հելումի առաջացմանը: Սա հնարավորություն է փախս ենթադրելու՝ հեղուկ միջավայրում օրգանական աշխարհի ծնունդի, ռեակցիայի ընթացքի արդյունքում (Ս. Այվազյան):

Իր փարածվածությամբ հելումը՝ ջրածնից հետո փիեգերքում գրավում է երկրորդ փեղը: Մրան բաժին է ընկնում փիեգերական զանգվածի 23%-ը: Բնության մեջ հելումը հանդես է գալիս իր երկու հասարակուն իզոտոպներով՝ ^3He և ^4He : Այն անգույն է և առանց հոսքի: ^4He ատոմի միջուկը կազմված է երկու պրոտոններից և երկու նեյտրոններից /ալֆա-մասնիկներից/: Դրանք ամենահասարակուն են միջուկի կազմում:

Էներգիան կապված ^4He նուկլոններից /պրոտոնների և նեյտրոնների/ ունի մաքսիմալ մեծություն՝ համեմատած մյուս էլեմենտների միջուկների հետ: Ընդունված է, որ հիմնականում Արեգակի և մյուս համանման աստղերի համար, որպես էներգիայի աղբյուր ծառայում է միջուկային ռեակցիան:

Տեղյակ էին արդյո՞ք, մեր նախնիները միջուկային ռեակցիաների մասին: Եթե այո, ապա հենց սվաստիկան է միջուկային ռեակցիայի պարկերավոր մոդելը: Վերջերս զանգվածային փեղեկավարական միջոցներից հայտնի դարձավ, որ գիտնականները եկել են ցնցող ենթադրության՝ Պերուի մի քանի ժայռային նկարներ պարկերում են պտոմի կառուցվածքը:

Վերադառնանք նախկինում քննարկված մոդելներին և մի քանի կրոնական փերմիաների, որոնց միջոցով փոխկապակցվում են՝ Արեգակի և Երկրի խորհրդանիշները: Կանգ առնենք Ավետարան (рус. ЕВАНГЕЛИЕ) հասկացության վրա, որը կազմված է **ՆԵԼԻԵ** և **ԵՎԱՆ** արմատներից: Վերհիշենք **ԵՐԵՎԱՆ** բառը, որը նշանակում է երևան գալ, դուրս գալ, ծնվող և $f; l$ (hel) - դուրս արի: Այսպիսով, փորձենք ընթերցողին ներկայացնենք նոր թարգմանություն: «Ավետարանը» դա ճանապարհ է դեպի Արեգակը, դեպի ճշմարտությունը, դեպի լույսը: Լուսավորիչ հասկացությունը, սուրբ երկինք և սուրբ հոգի, և շար ուրիշ առասպելական և կրոնական հասկացություններ, անվիճելիորեն վեր են բարձրանում դեպի լույսը, դեպի արևը, դեպի ճշմարտությունը:

Նաջորդ օրինակը՝ «Ադամը և Եվան»: Նրանք լոկ առաջին բիբլիական փղամարդը և կինը չէին: Նրանց մեջ մարմնավորված է առավել խորը իմաստ: **ԱԳԱՄ** (հր. adam - մարդ, հայերեն **ԱՏԱՄ** - արմատ рус. корень, հիմնական, գլխավոր, ռուսերենում կա адам-փղամարդ բառը՝ արևի որդի, և **ԵՎԱ** /EBA/ (հայ. **ԵՎ** /EB/ և **Ա** /L/ - «և նորից արև»)։ Ադամը ստեղծվել է /չի ծնվել/ հողը մշակելու համար:

Ա փառը /Ա, ա/- սա հայոց այբուբենի առաջին փառն է և գուգակցվում է **ԱՐԵՎ** /APEB/ - արև և **ԱԲ** - կյանք բառերին: Եվա (հր. Havva) թարգմանվում է, ինչպես կյանք փոխ: Նամեմատերթ նույնպես **ՆԱՎ**, թուխս, թոջուն, կյանք կրող /ծու/: Ըստ էության նույն է ինչ որ համասփյուռ ծաղիկը (хаома, рус. хам հայերեն՝ fam - вкуч, հոյ-запах), այսինքն՝ կյանք փոխող, կամ կյանքով բուրել: **Գարրիել** անվան հիմքում նույնպես **Գավ** (faw-xab): Նայերենում արևը ունի այլ անվանում **ԱՐԵԳ**-պարզևող կամ կյանք փոխող (**ԱՐ** - կյանք և **ԵԳ** արի):

ԱՐԵՎ (ԱՐԵԳ կամ **ԱՐԵԳԱԿ**) բառին համապատասխանող փարբերից բխում են այնպիսի հասկացություններ, ինչպիսիք են՝ ռևերս (դարձափոխիչ), **ՌԵՎ** ռևանշ (փոխհատուցում), հեղափոխություն (բնութագրվում են գործընթացներ, բխում են «հակադարձ, հակադիր» ուղղությամբ, դրանց համապատասխանում են կեռախաչի ձևերը, որոնք ունեն ճառագայթներ և պարփվում են հակառակ ուղղությամբ):

Շար իրազեկիչ է համարվում **ԱՐԵԳԱԿ** (**ԱՅՐ** և **ԳԱԿ** (**ՆԱՅԿ**)). Դիմելով արև բառին, որպես **ԱՐԵԳԱԿ**, մեր նախնիները օգնության են կոչել արևի որդուն՝ «**ԱՐԻ** (արի) **ՆԱՅԿ**»: **ԱՐԵԳԱԿ** (արևային Նայկ) կարելի է մեկնաբանել նույնպես, ինչպես՝ **ՆԱՅ**, որդի ծնված արևից, որը մարդկությանը նվիրաբերեց պարող (**ՆԱՅ**, **ՆԱՅԿ**): Ժողովուրդը ասում է **ԱՐԵՎԱՄԱՆՈՒԿ** արևային պարանի (**ՄԱՆՈՒԿ**), ինչպես նաև **ՄԱՆԻԿ**: Անգլերեն՝ son -որդի, իսկ man - մարդ, փղամարդ, sun - արև, sunday - կիրակի, sunny -արևային:

«Ադամը և Եվան» մեկնաբանվում է ինչպես հավերժական կյանքի և զարգացման «բանաձև» (թարգմանությամբ-արևից ծնված և արևից վերարտադրված): Կամ լույսից ծնված և լույսից վերարտադրված, լույս կրող /սուրբ/: Իրականում, բազմաթիվ սրբապարկերնեղում սրբերի գլուխները երիզված են լուսապսակներով (շրջանակի, գնդի ձևով): Ասարծու որդի՝ Քրիստոսի բեղմնավորումը և ծնունդը, նրա հարությունը Ասրվածաշնում ուղեկցվում է լույսային էֆեկտներով: Ծագեցին արևի ճառագայթները, որից, երկնքից իջավ Տիտու Քրիստոսը՝ լույսի և մրքի մարմնավորողը: Նայերը ուրախության առիթով հաճախ դիմում են մեկը մյուսին ասելով. «աջդ լույս»:

Տիտու Քրիստոսի իմաստաբանությունը կարելի է մեկնաբանել Տիտուսի ձևավորման ճանապարհը՝ Տիտուս, Նայտուս - (Նայկտուս) և Քրիստոս - (Քարիստոս), այսինքն՝ սասունցի Նայկ, կրակի ասարծու որդի (սուրբ հոգու): Ըստ Ասրվածաշնչի սուրբ հոգին «սերմնավորել է» Մարիամին (հայերեն՝ մայր բառից, **ՄԱՅՐ** և **ԱՐԻԱ** հային): Բավականին հեքաքրքիր է պարկերվում **ԱՄԵՆ** բառը, **Ա** - առաջին փառից՝ **ԱՐԵՎ** (արև) և **ՄԵՆ** (m;nq, բոլորը, բոլորին, ՄԵՆՔ): Այսինքն՝ **ԱՄԵՆ** նշանակում է, արևի ցանկությունը՝ հաջողություն, կյանք և բարություն բոլորին: **ԱՄԵՆ**-ից է առաջացել ամենը: Օրինանքի իմաստը հենց լույսի և բարիքի ցանկության արտահայտումն է բառի միջոցով: Տին դիցաբանության մեջ Արեգակը բնութագրվում է դրական բևեռով, իսկ Երկիրը՝ բացասական: Պարահականություն չէ, որ կրոնում՝ մեռնողի հոգին համբարձվում է երկինք: Դրական բևեռը նրան ձգում է դեպի իրեն, Երկրին մնում է մարմինը, նյութական մարմինը /մարտիրան/, իսկ հոգին՝ ազատվելով Երկրի ձգողական ուժի ազդեցությունից, սլանում դեպի երկնային բարձունքները:

Առավել բնութագրական են հնաբնակների զարդանկարների շարժառիթները /այդ թվում հայերը, սլավոնները, պարսիկները և ուրիշ ժողովուրդներ/ կապված Արեգակի պաշտանմունքի հետ (շրջանագիծ, խաչ, կեռախաչ):

Նեթանու-հնդեվրոպացիների համար Արեգակը՝ դա ասրված էր, ողջ կենդանի աշխարհի արարիչը մեր մոլորակի վրա: Ննագույն պաշտանմունքին հատուկ՝ կենսունակության, արևին խոնհարվելու մասին են վկայում /և միջին դարերում/ Նայաստանում արևի կրակապաշար հերթափոխները՝ **ԱՐԵՎԱՐԻԻՔ** «արևի որդի»: Սրա հետ կապված հեքաքրքրություն է ներկայանում հեքսյալ հասկացությունների միջև եղած ծագումնաբանական /գենետիկական/ հարաբերությունները՝ a'r;l (airel), frabou. (hrabuch), qar (car), va\5 (jair), kar (crak), fa\ (hai), fa;r (haier), Fa\k (Haik), fa'r (hair), A\rarat (Airarat), Մեդուա Aurelia (μεδύσα), fal;l(halel):

Քար (ք և այր) սառած, քարացած կրակ (համեմատեք փուֆը, կաթնաքարը, ինչպես հրաբխային սառած ապակիներ, լավա և այլն): Եթե հավենք կրակին, ապա կարող ենք այրվել: **ԱՅՐ** նշանակում է «քարայր» (սառած ապառաժ): Այրվել կարելի է, հավելով և մեդուային: Նալված մեքաղը (մասնավորապես՝ պղինձը) նույնպես այրում է: Նայ-Hai, հելի/ոս/- heli(os) և հալ/ել/- hal(el) համարյա ազգակից բառեր են:

Նայերը փառաբանվել են պղնձի մշակման վարպետությամբ: Նել- Hel -Նայ- Hai - Wa5i Qar (a6ou.) - hali hale - ;u fogin dar]rou qar. «Բարձրացիր- հայր- արև- վառիր քարը /ածուխ/- հալիր պղինձը և կյանքի հոգին վերածիր քարի-մարմնի»: Ննադարում /մոքավորապես Ք. Ա. IV

հազարամյակում/ հանքաքարե սակների մշակման համար (պղնձի բնակարանների) այն փառաբանում էին ածուխի խարույկի վրա և արագ սառեցնում էին /հանքաքարե սակը ճաքճքում էր/: Նայերը, որոնց նախահայրը հանդիսանում է **Նայկը** (Նայերը, **ՆԱՅՐ** հայր - և (Q) - k - քարացած, հիմնադրված, ծնող), ներկայացնում են ժողովուրդ, որի ծնողը ծագել է «կրակից /լույսից/»:

Նայկական առասպելի համաձայն, Վահագնի ծնունդին, ամպրոպի և կայծակի ասպծու հետ մասնակից էր նաև կարմիր եղեգնիկը, որի փողից ծուխ և բոց էր դուրս գալիս: Բոցից ծնվեց Վահագնը՝ հրե գանգուրներով պապանին, բոցեղեն մորուքով և, աչքերով՝ նման երկու արեգակների: **ԱՅՐՎԵԼ**, **ԱՅՐԵԼ** նշանակում է այրել, վառել: Ծնողը այս դեպքում գուգորդում է կրակի՝ Արեգակի հետ /լույսի և այլն/: Այսինքն՝ հայերը /Նայկի սերունդները/ - նրանք «քարացած», «սառած» գավակներ են (ավելի շուրջ նյութական ձև ձեռք բերեցին՝ մարմին/ Արեգակ ասպծու որդիները:

Նայասպանի ժայռապարկերներից մեկում (նկ.3) կարելի է տեսնել նստած կնոջ /մայր – Մայրամին, Եվայի՞ն/, որի ձեռքին մանկիկն է /օրորոցում, «Փոքր Միերը»/ խաչի խորհրդանշական ձևով /կյանքի/: Դրանք վերաբերվում են մեծ խաչին՝ Ասպծո նշանին /Արեգակին/, իրեն «ծնող-հորը» /Մեծ Միերի՞ն, Ադամին/, խրատում է կյանքի մասին իր ճառագայթների միջոցով: Արեգակի պարկերման բոլոր գծերը և կետերը արտացոլում են հայրական հոգաբարության և բարության այնպիսի մաքուր խորհրդանիշ, որ դժվար թե կարելի է կրկնօրինակել այս «իմաստուն» պարկերը մեկ այլ եղանակով: Արդյոք այսպեղից չի գալիս «մկրպել»- կնքելու օրորոցում իմաստի ծնունդը:

«Մասունցի Դավիթ» էպոսի գանազան փարբերակների ուսումնասիրությունը հեղինակին թույլ է տալիս հանգել եզրակացության, որ փվյալ ժայռային նկարը անհրաժեշտ է քննարկել, որպես աշխարհի հնագույն (Զ. Ա. IV-III հազարամյակներ) և եզակի ժայռապարկեր՝ «Մկրպունը օրորոցում» (Դավթի մկրպությունը): Էպոսի հերոսները՝ խաչապաշտներ են: Միերի ասպծորնարյալ որդին /նկարում՝ մեր հայրը, համարվում էր ինչպես արևի ասպված մեծ խաչը/, Դավիթը /փոքր խաչը օրորոցում/ աջ ձեռքին կրում է ասպծո նշանը՝ Պարերագմախաչը - (քաջության խաչ): Սա քառաթևի հնադարյան նշան է՝ սվաստիկան (կեռախաչը): Գեղամա և Վարդենիսի լեռների բազմաթիվ ժայռային նկարների հետ կապված, դեռ Ա. Մարտիրոսյանը հնագույն առասպելական և կրոնական գաղափարների բազմաթիվ գուգահեռներ է բերում «Մասունցի Դավիթ» էպոսից/: Դավիթը գլխին դնում է հայրական գլխարկը, որի վրա նույնպես կար Պարերագմախաչ նշանը: Սա խորհրդանշում է աշխարհայացքի, համոզմունքների և հոգու ժառանգորդումը: Նայերը այս խաչը անվանել են՝ սուրբ նշան /պարերագմախաչ/, որը հերոսին դարձնում էր անխոցելի և անպարտելի: Կեռախաչը կարող ենք տեսնել /նկ. 5ո/ գլխարկների /թագերի/ վրա փեղադրված: Նայասպանի ժայռերին հայրնաբերված են բազմաթիվ և կեռախաչերի գանազան փարբեր ձևերի պարկերներ /տես՝ նկ. 4/: Նամենապեր դրանք Բիլանի /Չեխուսովակիայի նկ.5ա/, Շվեդիայի, Իռլանդիայի, Պարսկաստանի, Նոդկաստանի և Նունաստանի կեռախաչերի հետ: Սա ոչ միայն պարկերների համանմանություն է, սա՝ վկայում է կրոնական միասնության, հնագույն հավատքներ /ըստ Ասպվածաշնչի մեկ ժողովուրդ, որ խոսում է մեկ լեզվով/ մեկ Ասպծու նկարմամբ, բնության ուժերի ընկալման ու ճանաչման հանդեպը: Այս լավ համաձայնեցված է «Մասունցի Դավիթ» ժողովրդական էպոսում, որտեղ ասվում է, որ աշխարհում /շրջապարված կռապաշտերով/ պահպանվել են դեռ ասպվապաշտների-խաչապաշտների երկու կղզյակներ՝ մի քանի գյուղեր Փամբակում /Նայաստան/ և Երուսաղեմում: Նույնիսկ հենց Մարայում /Եգիպտոս/ Սենեքերիմ-կռապաշտի իշխանության ընթացքում կային խաչապաշտների մի քանի փներ, որոնք գալստի ժառայում էին /աղոթում էին/ փներից մեկում:

Կապը խաչի հետ կարարյալ պապանի Քրիստոսը և Մկրպիչը ցույց են տալիս, երբ սայրակի հետ միասին իջնում էին Մասիսի աջ կողմը և իրենց ձևներին կրում էին խաչ: Ի միջայրոց «առաջին օրենքը» ճանաչվել է Մասիս սարի վրա, «երկրորդ օրենքը» Մովսեսը սրացել է Սինա սարի վրա (Գ. Նարեկացի «Նամբարձման երգը»):

Պետք է հաշվի առնել, որ Մովսեսը Եհովայից սրացել է քարեղեն փախարակները /սրբազան գրերով/ երկու անգամ: Առաջին անգամ նա դրանք ջարդել է զայրույթի պահին: Աստվածաշնչում բերված են պարվիրանների փոխանցման այդ փարբերակը: Ըստ Գ. Նարեկացու այլ է: Մկրտիչը՝ Տիտու Քրիստոսի կնքահայրը, խաչապաշտության - քրիստոնեության կնքահայրը ծնկներին կրում էր խաչը և սրբազան «օրենքը» ճանաչվել է Մասիս սարի վրա, այլ ոչ թե Սինա սարի վրա:

Տաշվի առնելով վերը շարադրվածը կարելի է գալ եզրակացության, որ հիկսոսները-ասպրճու հավաքացյալներ և խաչապաշտներ էին: Տիկսոսները եգիպտացիների կողմից պարսվելով, Եգիպտոսից և Պաղեստինից արտաքսվեցին, ոչնչացվեցին խաչապաշտների վերջին օջախները: Խաչը նրանց մոտ հանդես է եկել, որպես ասպրճու նշան /հնարավոր է, արևի աստված Արան/: Տամեմաբեթ՝ «թող Աստված քո արևը պահպանի» (աստված քո արև պահի) արտահայտությունը:

«Սասունցի Դավիթ» էպոսում հայրնաբերում ենք այլ զուգահեռներ կապված Ասվածաշնչի առասպելների հետ՝ խաչապաշտների և քրիստոնյաների միջև շար ընդհանրություններ կան /մեկ Աստված, մայր աստվածածին, մկրտություն, հրեշտակապետեր ու հրեշտակներ, աստվածաընկրություն, պարգամներ և երդումներ, թողություն, ասպրճու պարիժ, պարգամների խախտում /մեղքի գործում/, պղնձի և կաթի գետեր, պարարագային մեղեդիներ, հաց և գինի, մարգարեություն, խաչ և շար ուրիշ./: Այսինքն՝ խաչապաշտների ուսմունքը, հնարավոր է, ոչ այլ ինչ է, քան՝ առաջին մարդկային ցեղի ուսմունք, որը /ինչպես և մարդկային խոսքը/ բաժանված է: Զրադաշտի բարենորոգումները փորձ են վերադառնալ դեպի «ավետյաց երկիր» կրոնական, աշխարհայացքային իմաստով: Տրեականության ծագումը ի վերջո բերեց ավելի խորը հոգևոր ծնունդի և կրոնի զարգացմանը՝ քրիստոնեության գոյացմանը և փարածմանը /Փրկիչի ուսմունքը/: «Նոր Փրկիչ» հայրնությունը կապված է ամբողջ մարդկային ցեղի միակ կրոնի վերջնական հարության, այսինքն՝ համաշխարհային կրոնի, նոր միավորված աշխարհի կրոնը, իրականում ազատ և արդար, ուրախ և երջանիկ աշխարհի: Բայց սա ամենևին այն աշխարհը չէ՝ միասնական համաշխարհային կառավարությամբ և համաշխարհային կրոնի կառավարությամբ:

Տայոց լեզվում՝ Արևելքը անվանվել է f;rawil (հոր ելքը), իսկ Արևմուտք՝ f;ramout (հոր մուտքը): Նկատի են ունեցել, որ հայր-Աստվածը մեկ բարձրացել, մեկ իջեցրել է արևը երկրի վրա: Երուսաղեմը հայերեն սրուզաբանությամբ թարգմանվում է, որպես՝ «հոր սահմանը»: Մա արդյոք չի՞նչանակում, որ միասնական հավաքքի հնագույն ընդհանուր փարածքի սահմանը, երբևէ ընդգրկվել է մինչև Երուսաղեմ:

«Երկնային ցուլերը, ունեն կիսալուսնաձև եղջյուրներ, կազմում են բազմաթիվ բարդ կոմպոզիցիաներ: Վերին հարկաշարում դրանց տեղը լուսնի և արևի ձառագայթներն են, և ցուլը՝ միջինում. մնացած սմբակները, ներքևում՝ օձի և կանաչի մարդակերպական պատկերներն են, որն էլ խորհրդանշում է մայր-նախածնողը...»

Ցուլերի պատկերները, համանման ձևով, պատվաստվում է Տարավային Սիբիրից, որոնք հաճախ նույնպես հանդես են գալիս կանաչի պատկերների և ծննդաբեր կնոջ կողքին... Այսպիսով, Մոնղոլիայի արևմուտքում և հյուսիս-արևմուտքում, Էնեոլիթի դարաշրջանում՝ եվրոպոհիդների ցեղերը, մարդաբանական տեսանկյունից, ոչ միայն նման էին Տարավային Սիբիրի և Տուվայի ցեղերին, այլ նաև մոտ էին միմյանց պաշտանմունքով և մշակույթային սովորույթներով» (Է. Նովգորոդովա): Այս հետևությունները օգնում են «բացահայտել» հայկական ժայռային նկարների սյուժեն /թեման/ և ցույց տալ գիտելիքի և փորձի փարածման մակարդակը (նկ. 3): Մոնղոլիայի ժայռերին հանդիպում են բրոնզե դարաշրջանի կուռքերի՝ մոտ 50 պատկերներ: Տարկապես հետաքրքիր է առասպելական չափերով օձերի նկարը, որը փոխանցում է հերոսական էպոսի հայրնի սյուժեն: Օձը՝ /ավելի ուշ վիշապը/ մարմնավորում է սպորերկրյա աշխարհը և մահը, «մութ ուժերի» խորհրդանիշն է, որի դեմ պայքարում է հերոսը ապացուցելով կյանքը: «Պայքարող օձի» կերպարը՝ առասպելի, էպոսի, բիբլիոնայի ունիվերսալ թեման է: Որպե՞ր է այս կերպարի

նախահայրենիքը (ժայռերին պատկերված): Անկասկած՝ Նայկական լեռնաշխարհն է՝ (Ա. Մարտիրոսյան, Ս. Պետրոսյան), փեսնկ. 6 և նկ. 7:

Շարունակենք այս ըստ (Է. Ա. Նովգորոդովայի): Ժայռապատկերներում սնկաձև գլխարկներ են պատկերված /այդպիսի գլխարկով շարերն են հիշում Նապոլեոն Բոնապարտին/, մոնղոլականին՝ նման, նաև հայրնագործված է Բիջիգրիմամ կիրճում /Մոնղոլիա/, Տուվայում և Չուկոտիայում: Նույնպիսի գլխարկ. հեքագործողներ (Դևլեպ, 1976թ.) համեմատում են սնկի հետ՝ "сома" ("Ришведа") անմահության աղբյուր հնադարյան խորհրդանշի հետ կամ "хаома" ("Авеста"):

Նայասպանի ժայռային նկարներում նույնպես կարող ենք փեսնել այդ հնադարյան խորհրդանշի պատկերը նկ. 7: Մենք չենք բացառում, որ Գիլգամիշը և անմահության լեռը՝ մշակույթի պարմության այս հռչակավոր հուշարձանը, հիմնվում է նախահայր- - հնդարիացիների կյանքի, կենսափորձի և ավանդույթների վրա: Նայկը և Քրիստոսը /որպես աստծո որդիներ/ չնայած գործում են փարբեր պարմական ժամանակաշրջաններում, բայց փիպականորեն արտահայտում են միևնույն կերպարը՝ հանդիսանում են մեր փրկիչները, մարդկության փրկիչները: Նայերը պահպանել են Նայկի մասին պարմությունը, հրեաները՝ Քրիստոսի մասին: Նայերի և հրեաների նախնիները մեկ ծնողի ծնունդ են՝ աստվածաշնչյան Նոյի /աստծու ընտրյալը/ և հանդիսանում են (Մեմ ու Նայրապետ) եղբայրները:

Արարապ /ար-ար-ապ կամ այրարապ/- սա ամենաբարձր լեռն է Նայկական լեռնաշխարհում, ներկայումս քնած հրաբուխ է: Արարապ՝ մեկնաբանվում է, ինչպես շար կրակների, լույսի և կյանքի օջախ /կամ ինչպես առաջին օջախ/: Երբևէ այդ երկգլխանի լեռը եղել է կրակաշունչ հրաբուխ, ժայթելով լավայի ահռելի զանգվածներ կրող «հսկա»: Ննադարում համարում էին, որ Արարապի վրա ապրում են աստվածներ: Առասպելի համաձայն, Վահագնը համարվում է արևի աստված՝ **ԱՐԱՄԱԶԳԻ** որդին: Նիշեցնենք, որ՝ Վահ- Vah իմաստաբանորեն նշանակում է կրել, կրող, իսկ **ԿՐԱԿՆԵՐ** (рус. АГНИ) - արև, այսինքն. Վահագն՝ կրակ կրող, արև կրող: Վահագնը կայծակի և ամպրոպի /ինչը բնական է/ օգնությամբ պայքարում և հաղթում է վիշապներին /վիշապներին և դևերին/: Վիշապների /նույնիսկ կրակ արտաշնչող/ հետ պայքարի թեմային հաճախ ենք հանդիպում Նայասպանի ժայռային նկարներում:

Վիշապաքար, **ՎԻՇԱՊ**, ինչպես կերպար մարմնավորվել է քարե դարեշարակների ձևով, լեռներում աղբյուրների մոտ ձկան պատկերելով: Ժողովրդի մոտ ձևավորվել է ավանդույթ՝ մեկնաբանելով վիշապներին, ինչպես պահապան՝ իմաստության և պաշտպանի խորհրդանիշ, դարանել է ջրում /գետերում և լճերում/, ինչպես նաև հրեշ, օժտված չարության որակներով՝ մարդկանց խժռող, գեղեցկուհիներ հափշտակող:

Վիշապների բազմաթիվ պատկերներ ներգրավված են միջնադարյան մանրանկարչության կոմպոզիցիաներում, զարդարում են կիրառական արվեստի պատկերներում: Այս պատկերները հաճախ հանդիպում են ճարտարապետական դեկորում: Վիշապաքարերի խորհրդանիշը խիստ կերպով կապված է Վահագնի ծնունդի հետ: Առասպելի համաձայն, երկունքի մեջ նրան ծնել են երկինքը և երկիրը, նաև ծիրանագույն ծովը: Վահագնը /հայերի նախնին/ ծնվելով, պայքարի մեջ է մտնում վիշապների հետ և հաղթում նրանց (նկ. 1գ.):

Վիշապները ապրում էին ջրերի՝ ծովերի մոտ (ջրային միջավայրում): Նայերի նախնին չէր կարող շրջանցել ջուրը, ուստի նրան խանգարում էին այդ հրեշները /որոնք կարարում էին ջրային միջավայրի պահապանի դերը/: Ժամանակի ընթացքում վիշապի կերպարը վերափոխվեց՝ օձի: Քարեպախարակները, հավանաբար, հնադարում դրվել էին մարդկանց սպասվող վրանգների մասին նախազգուշացնելու համար /ինչպես նախազգուշացման նշաններ/: Անհրաժեշտ է նշել, որ վիշապի կերպարները հանդիպում են համարյա բոլոր ժողովուրդների մոտ:

Ըստ հին հայկական առասպելի՝ Արամագըրը եղել է բոլոր աստվածների Նայրը, Երկնքի և Երկրի ստեղծողը, «փրկեզերքի» ստեղծողը: «Սուրբ հայր» **ԱՐԱ-ԱՅՐ**-հայր, **ՄԱԶԳ**-մաքուր, սուրբ /Ս. Այվազյան/: Նա բնակվում էր Արարապ լեռան վրա /այսինքն՝ ԱՐԱ մենաստանները/:

Արամազդի իմաստաբանությունը ունի մեկ այլ բացատրություն ևս, որը միասնացնում է ԱՐԱՄ և ԱԶԴ հասկացությունները - ազդարարում, հայտարարում /**ԱԶԴԵԼ**- գործել, ներշնչել/:

«Կառավարման» կենտրոնը՝ հայրը, աստվածը, արմենների /արամ/ ծնողը հանդիսանում է Արամազդը: Խորհրդանշանական է, որ Նայասարանի գերբը (**ՆԵՐ**-ից - հայր - հիմնադիր) մինչև վերջերս ներգրավել էր Արարար լեռան պարկերը՝ հայերի աստվածների կացարանը: Սրուգարանորեն, Արամազդը ներկայացվում է նաև, ինչպես Արամ և աստված/ կամ աստվածային /աստված/ Արամ:

Գորգագործությունը պարկանում է հնադարյան արհեստների թվին, որը հիմնադրվել է հայերի կողմից: Այն հիմնված է ոչխարների բազմացման և խուզի, բրդաթելերի, գործվածքների արտադրության և դրանց ներկման վրա: Նայասարանի տարածքում հայտնաբերվել է իլիկ՝ պարաստված Ք. Ա. III հազարամյակում: «Կարպետ» (խավավորվող գորգ) բացառապես՝ հայերեն բառ է և թարգմանաբար հանդիպում է Աստվածաշնչում, V-րդ դարում (Մ. Ղազարյան): Գործվածքների նմուշներ հայտնաբերվել են Արթիկի դամբարաններում /Ք. Ա. III հազարամյակ/ և Կարմիր Բլուրի թմբում /Ք. Ա. VII դար/: Գորգերի զանազան ձևերի մեջ հայրնի են վիշապագորգերը (Dragon carpet), որոնց վրա պարկերված են վիշապներ, հնադարյան կյանքը, կապույտ /փյունիկ/ թռչուններ, բազմաթիվ եռանկյունիներ, արամնաձև շեղանկյուններ և հավերժության նշաններ: Ճանաչված են նաև՝ **ԱՐԾՎԱԳՈՐԳԸ** (արծվային) և **ՕԶԱԳՈՐԳԸ** (կենտրոնում՝ կեռախաչ): Բեռլինյան թանգարանում /Բողեի հավաքածույում/ պահվում է գորգ, որի վրա պարկերված է վիշապի պայքարը կապույտ թռչնի հետ /XVդ./:

Գորգերի այս ձևերը, ըստ ծագման՝ նմանօրինակը չունեն աշխարհի ամբողջ գորգագործության արվեստի մեջ: Բազմաթիվ գորգերի հիմքում զարդանկարում ընկած են ժայռային նկարները և պարկերները: Այս են վկայում մեր կողմից կատարված ժայռային պարկերների և նկարների վերլուծությունները, զարդանկարներով և հայկական գորգերի երկրաչափական նախշերով:

ՕԶԱԳՈՐԳԻ /հաճախակի են հանդիպում արցախյան գորգերի մեջ/ կենտրոնում տեղադրված է սվաստիկա (k;5a.ac, qa5aj;u), որից դուրս են գալիս շառավիղներ և ավարտվում աստղերով: Ութ գալարված օձեր տեղադրված են քառակուսու շուրջը, որի մեջ ընդգրկված է սվաստիկան: Ըստ Մ. Ղազարյանի՝ ամբողջ կոմպոզիցիան խորհրդանշում է աշխարհի արարումը, իսկ ութ օձերը՝ նրա պահապաններն են:

Նայկական ժայռային նկարներում հանդիպում են նաև պարերի տեսարաններ (նկ. 8, 9): Մասնավորապես՝ Կապույտ լեռան վրա, Օրդուբադ քաղաքից /Նախիջևան/ 60 կմ դեպի հյուսիս) հայտնաբերվել են հարյուրավոր նկարներ, որոնք Ադրբեջանցի «գիտնականները» վերագրում են իրենց մշակույթին և պարմությանը: Վ. Գ. Ալիևը նշում է, որ նկարներից մեկը հիշեցնում է հնագույն ադրբեջանական խմբակային պար, որտեղ մարդիկ պարում են, ուրբերը և ձեռքերը լայն բաց արած /Միութենական կոնֆերանսի զեկույցների թեզիսները, «Ժայռապարկերների ուսումնասիրության խնդիրները ԽՍՀՄ-ում», Մոսկվա, 1990թ./: Եվ այս բոլորը կատարվում է հայ գիտնականների լուռ «համաձայնության» ներքո:

Բայց, արդյո՞ք հնարավոր են պարեր առանց երաժշտության: Իհարկե, ոչ: Այս առումով դիմենք հնագույն երաժշտության նշաններին: Ի՞նչ է նշանակում **ԽԱԶ**: Տառացիորեն՝ **խազ** նշանակում է գիծ: Մա հին հայկական երաժշտական երգեցողության նշան է: Նիմնական 24 հայրնի փիպերը, ըստ Մարենադարանի խազերի (նկ.10), հանդիպում են Նայասարանի ժայռապարկերներում: Պարահականություն չէ, որ հայկական գրերի սրբեզո՞ղ՝ Մեսրոպ Մաշտոցը, հանդիսանում է նաև՝ հայկական երգարվեստի տեսության առաջին հիմնադիրներից մեկը (Ն. Թահմիզյան): Մեսրոպ Մաշտոցը հորինել է մեղանջման սգո-լիրիկական շարականներ, որոնք մինչ օրս չեն կորցրել իրենց գեղագիտական ազդեցությունը: Նա, ինչպես և Կոմիտասը, հեղափոխություն ցուցաբերեց դեպի լեռները և կարծում ենք ժայռային արվեստին: Բացի դրանից, Կոմիտասը կարողացավ վերձանել խազերը: Բայց այս ուղղությամբ նրա կատարած բոլոր աշխատությունները անհետ կորել են:

Ներաբրթություն է ներկայացնում այն փաստը, որ պարմահայր Մովսես Խորենացին ավանդագրույցները և լեզենդները Նայկի և Բելի, Արամի, Արա Գեղեցիկի, Վահագնի մասին անվանում են մերթ «երգեր», մերթ «գուսանական» /գրույցներ/: Էպիկական պոեմ-գրույցները /հնագույն հայկական երաժշտա-պոեզիական ձևերի/ կարարվել են գուսանների կողմից, որոնք փրապեպել են սանսկրիտական արվեստի բոլոր միջոցներին՝ արտասանությանը՝ մեջընդմիջվող երգերով, պարերին, դիմաշարժությանը և նվագակցումը հնագույն երաժշտական գործիքներին և այլն: Խազային կերպարները, հնագույն էպիկական գրույցները և ձայների առկայությունը /մեղեդու փեսակները, որը կազմում է հնչեղ երաժշտության հիմքը, մեղեդային մոդելները/ հիմք են փալիս ենթադրելու, որ հայկական ժայռաքարերը պարկերավոր կերպով պահպանում են մեզ անհայտ երաժշտական մոդելների կառույցները:

Ն. Թահմիզյանը նշում է, որ որոշ ձայներ առաջացել են առանձին ժամանակաշրջաններում՝ խոնհարվելով բնության փոփոխություններին, փոփոխվելով և պաշտանմունքի երկնային լուսավորմանը: Նախագրագրության ժամանակաշրջանում հայկական երաժշտության մեջ փոփոխություններ էին չորս հիմնական ձայներ, իսկ Մեսրոպ Մաշտոցը և Սահակ Պարթևը, խորացնելով այս համակարգը, կարգավորել են ութ ձայները և երկու, այսպես ասած, շավիղները /բազմաճյուղ մեղեդիներ/, կապակցելով դրանք, գլխավորապես ութ կանոններով /սաղմոսների յուրօրինակ խմբերով/ հին հայկական սաղմոսագիրքը՝ ժամագիրքով և աստվածաշնչյան օրհներգերով: Նա նաև նշում է, որ այն ամբողջական հնագույն հին ձեռագրեր խազերի հետ միասին չհասան մեր օրերը, այլ՝ պարափոխություններ պահպանվեցին:

Կարելի է ենթադրել, որ խազային ձեռագրերը ծագել են հիկսոսների ժամանակաշրջանում, երբ սրբեցվում էին այբուբենի առաջին նշանները: Նկարագարող ձեռագրերը ելանյութ հանդիսացան հիկսոսային այբուբենի սրբեցման համար: Նիկսոսները չէին կարող հորինել նույնիսկ այբուբենի մեկ նշան, եթե ծանոթ չլինեին լավ զարգացած գրերի համակարգին: Այբբենական նշանների և ժայռային նկարների նույնականությունը վկայում են, որ հիկսոսները, իսկապես, ապրել են Նայասարանի լեռներում: Նմանորեն գուգորդելով հասարակ նկարները և խորհրդանիշները նախախազերի հետ միասին, արտահայտելով որոշակի ձայներ, հին ժողովուրդները կազմել են երաժշտա-պոեզիական առաջարկություն: Անկարելի է, չգարմանալ «քարացած» երաժշտության պարկերների ներդաշնակությամբ և համադաշնակությամբ, որոնցով մեր նախնիները շրջապապել են իրենց: Ժամանակի ընթացքում ձայները գուգակցվել են՝ համապարասխան հասկացություն և առարկաներ պարկերող նշանների հետ:

Անմեղսագիրքակ երաժշտական ձեռագրերի վերծանման համակարգերի ունիվերսալ մեթոդների հեղինակ Ն. Արոյանը օգտագործեց վերացական փիլեգերական թվային կարգը և հաշվետու օրացույցները: Այս մեթոդների կիրառմամբ, նրա կողմից վերծանվել են հայկական խազերը: Ներագործություններին է ներկայանում՝ բացահայտել նկարների և երաժշտական հասկացությունների փոխհարաբերությունների զարգացման ամբողջ պարմությունը և վերծանել պարկերներից՝ ձայնին անցնելու օրինաչափությունները:

Նկ.11-ում ներկայացված են պնակները, որոնք երկրաչափավորված են նախշում, սկզբում՝ պարզ, այնուհետև բավականին բարդացված պարկերում են աշխարհի մոդելը, փիլեգերքը: Կենդանիների ոճավորված մոդելները այնպես են ձևափոխված, որ դրանք, իրենց հերթին, ձեռք են բերում երկրաչափական զարդանկարների ձևեր: Նկարիչները /ավելի շուրջ փիլիսոփաները/, հնադարյան, զարդանկարի ձևերի օգնությամբ ցույց են փալիս, թե ինչպես է առաջանում ներդաշնակ ռիթմը, ինչպես է զարգանում աշխարհը, ինչպիսի օրենքներով են փոփոխվում և փոխազդում հոգին և մարտիան (մարմինը):

«Շրջանագծով պարմում են եղջերավոր այծերի ոճավորված պարկերները, ներված մեկ ուղղությամբ պարմուսահողմը մի կողմ է հրում թափված մազերով մի կնոջ, կոր վզերով թռչուններ, կրուցներում ձկներ, կրկնում են կեռասխաչի էսքիզը կենտրոնում, որը նույնպես որոշում է շարժման ուղղությունը» ("Памятники мирового искусства", Москва, 1976г.):

Սակայն այս «էսթիզների» առավել ուշադիր գննումը ցույց է տալիս, որ դրանք լույս են սփռում մի քանի աստվածաշնչյան դրվագների վրա: Մասնավորապես, արարման՝ առասպելը: Սկզբում ստեղծվել են երկինքը և երկիրը: Ամենասկզբում, մինչև բոլոր իրերի ստեղծումը, Տիեզերքը անսահման ջրային քառու էր: Նրանից ծնվեցին առաջին աստվածային գոյերը: Ժամանակներ անցան: Նրանցից՝ մեկը որոշեց կարգավորել քառուր...

Այժմ նկարագրենք պնակներից մեկը, որը բերված է Է. Արար(Երևան, 1992) գրքում:

Սվաստիկան=կենտրոն՝ 12 ձկներ, 4 ծովեր, 4 գետեր: Կենաց ծառի ճյուղավորումը՝ կենտրոնից: պնակի մեծ եզրագծերի քանակը՝ 12, ընդամենը 24: Ձկները ունեն 7 լողակներ, 4 մարդ խաչաձևած ձեռքերով, ձգվում են դեպի կենտրոն: Յուրաքանչյուրն ունի երեք մապ՝ $4 \times 3 = 12$: «Մագերը» կազմված են երեք գծերից՝ 3×4 (մարդ) = 12: Աջ ձեռքը ուղղված է դեպի կենտրոն: Ձախը ուղղված է շարժման ուղղությամբ: Սվաստիկան կենտրոնում ուղղված է շարժմանը ձախից աջ, իսկ չորս մարդուց բաղկացած սվաստիկան, ուղղված է աջից ձախ: Կենտրոնից հոսում են չորս գետեր:

Եթե հաշվի առնենք, որ Երկիր մոլորակի միջուկում ընթանում է ջերմամիջուկային սինթեզ՝ միացնում է ջրածնի երկու ատոմները և հեյումի առաջացումը, ինչպես նաև այն, որ քարացած Երկիրը պարզվում է, ապա կարելի է ենթադրել, որ ինքը միջուկը պարզվում է հակառակ ուղղությամբ /ապահովելով Երկրի կայունությունը/: Սա պարկերված է պնակի վրա, Զ. Ա. 4-րդ հազարամյակի վերջում (նկ.11): Մի՞ թե և իրոք ամբողջ նորը՝ լավ մոռացված հինն է, և հնադարյան ժողովուրդները գիտեին, որ Երկրի ներսում միջուկը պարզվում է հակադիր ուղղությամբ:

Քննարկենք ժայռային նկար շրջանագիծը՝ երկրագունդը, 4 մարդ, կենտրոնում խաչ (նկ. 12): Աստվածը «ստեղծում է» Երկիրը /առաջանում է արևային մասերիայի նեփում, որը հանգեցնում է Երկրի և երկնքի առաջացմանը/: Աստված Երկրի վրա /որի միջուկը համանման է Արեգակին/, միջուկում ընթացող գործընթացների շնորհիվ /հեյումի նեփումը ծովային միջավայր և կյանքի ձևավորումը/, ստեղծում է մարդուն: Ադամը՝ «պարաստված» է կավից, նկարում նա ավելի խոշոր է և ուրբերով հպվում է հողին: Այնուհետև մարդիկ բնակվում են աշխարհի չորս ծագերում /նկարում նրանք ցուցադրված են հողից վեր/: Գիծը, գնդից խաչի ճառագայթի դուրս գալը, նկարագրողում է հեյումի նեփումը, ուղղված դեպի պարկերի կողմը, նման երկու միաձուլված ութերի: Նախավոր է, որ սա Երկրի արբայնակ՝ սառած, անկենդան Լուսին է, որը առաջացել է Երկրից կամ Արևից (Երկրի ներսում գործում է փոքր «Արևը») ներվածքի արդյունքում:

Սրա հետ կապված հեթանոսություն է հանդիսանում հայկական հանելուկը, որում արքահայրված է «արև-լուսին» յուրահափուկ հասկացությունը՝ «Եղբայր և քույր նավակով լողում են /տառացիորեն՝ քայլում են/ ծովի վրայով»: Այստեղ եղբայրը և քույրը ներկայացնում են արևի և լուսնու աստվածներին, իսկ ծովը՝ ծիրանագույն երկնականարը (Ս. Նարությունյան):

Երկրի արբայնակի՝ Լուսնի ծագման գաղափարը, Երկրից՝ նեփման արդյունքում, առաջադրվել է վերջերս Ս. Այվազյանի կողմից: Նարցին, թե ինչու՞ հնադարյան մարդկանց կողմից ցույց է տրված կլոր, կարելի է պարասխանել այսպես: Արբայնակի ներսում խաչ է պարկերված: Նրա սահմաններում՝ չորս շրջանագծեր: Բայց նրանք չեն միավորվում /էներգիայի անբավարարության պարճառով/, չեն միաձուլվել մեկ ամբողջության մեջ, այսինքն՝ Լուսինը քարացել է: Այն անկենդան է: Լուսնի փակի նշանը, նման է հայերեն (Ա) փառին: Արդյո՞ք սա չի նշանակում՝ **Ա/ՐԱՐՈՒՄ**, այսինքն՝ արարումը: Մեր նախնիները հստակ պարկերացնում էին, որ Երկիրը ունի գնդի ձև /շրջանագիծը իրենից ներկայացնում է՝ հարթության վրա գնդի պրոեկցիան/: Այս են վկայում նաև գրավոր աղբյուրները: Օրինակ, Շիրակացին շարադրելով իր պարկերացումը Երկրի ձևի մասին, գրում է. «... հեթանոս փիլիսոփաներից ոմանք ասում են, որ նա /Երկիրը/ ունի գնդի ձև» (Космография, стр. 42-43):

Նախորդ Նաջորդ

Բովանդակություն

Քաղաքակրթության քարե փարեգրությունը

© ArcaLer

«Է՛ր» Ի՞նչ Կ՛արժէք Կ՛րթնք Ի՞նչ Կ՛արժէք Ի՞նչ – 2010